

configuration. The transformation processes in the world lead to reinforce the interaction of religion and politics that entails politicization of religion and clericalization of the political sphere.

The impossibility of the definitive overcoming inter-confessional conflicts requires the development of specific techniques and methods of building minimization and tolerant relations between confessions. It is necessary to conduct the ongoing diagnosis of centers of social tensions, localization of present conflicts and prevent their aggravation (sharpening) and escalation constantly pursue inter-confessional dialogue to reach a compromise, eliminating bases for renewal, etc.

The results of recent sociological opinion polls confirm sufficiently high tolerance of Ukrainian society, the gradual reduction of inter-confessional conflicts on the ground, the predominance of the political component and often personal ambitions of Church leaders as a source (origins) of inter-confessional strife (confrontations), lack of awareness of the public about the causes and essence of such conflicts, etc.

In order to tolerance the inter-confessional relationship require efforts of all the public, and especially the scientists on the complex research of the key issues, processes and trends in the sphere of religious interaction.

Keywords: inter-confessional conflict, identity, religion, religious network, inter-confessional dialogue, inter-confessional reconciliation, Church, denominations, religiosity fanaticism, state-church relations.

Надійшла до редакції 26.05.2016 р.

УДК 316.74:2-67

**© Віталій Докаш
(Чернівці)**

**ПЛЮРАЛІЗМ, ПОЛІКОНФЕСІЙНІСТЬ ТА РОЗВИНУТА РЕЛІГІЙНА МЕРЕЖА –
ФАКТОРИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ МІЖКОНФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ
(за результатами соціологічних досліджень)**

У статті заактуалізовано різні фактори виникнення міжконфесійних конфліктів на національному і регіональному рівнях. Визначено специфіку їх проявів у транскордонних регіонах. Доведено, що плюралізм, як законодавчо закріплене право на світоглядні переконання та орієнтації, забезпечує свободу совісті, різні світоглядні орієнтації, що служить пересторогою для виникнення міжконфесійних конфліктів.

Основні матеріали та узагальнюючі положення статті побудовані на таких світоглядних, соціально-правових і віросповідних показниках: релігійність, віра, невір'я, варіант невизнаності, атеїзм та право на свободу совісті. Здійснено комплексний компаративний аналіз цих маркерів у їх структурно-функціональному зрізі щодо кожного конкретного регіону України.

Доведено, що поліконфесійність у багатоманітності її напрямків, течій та релігійно-світоглядних вчень може виступати як засобом конфліктогенності, так і ефективним механізмом профілактики міжконфесійних протиріч.

Обґрунтовано тезу про демократизацію українського суспільства з його широкими свободами як основний фактор динамічного розвитку релігійної мережі, що дозволяє формувати таку релігійну мапу, яка задовільняє духовні потреби всіх суб'єктів релігійстворчого процесу, а отже, запобігає міжконфесійній ворожнечі.

Теоретико-методологічні принципи, на яких побудовано матеріали статті, дозволили здійснити комплексну релігієзнавчо-соціологічну об'єктивізацію ключових факторів, що спричиняють міжконфесійні протиріччя, зіткнення та приводять до ескалації соціально-релігійних конфліктів.

Ключові слова: релігія, Церква, світоглядні переконання, віросповідання, міжконфесійні конфлікти, релігійна мережа, релігійна мапа, свобода совісті, плюралізм, поліконфесійність.

Постановка проблеми. Українське суспільство знаходиться на етапі формування демократичних свобод, розширення громадянських прав на законодавчому рівні, формування такого духовного і психологічного клімату, який би сприяв всебічному розвитку особистості. Велику роль у цьому процесі відіграють релігія і Церква, які виконують роль соціального інституту, виступають гарантом інтегратора та суспільного стабілізатора, оскільки пропонують історично сформовані цінності і стандарти поведінки. Те, що сьогодні релігійність українського суспільства залишається достатньо високою – 70% [9, с. 22], свідчить, що вона є вагомим чинником формування в суспільстві моральних стандартів.

Церква проявила свою громадянську позицію на Майдані та відродила традиції благодійності в кризовий для країни час, породила таке нове явище як волонтерство. Будучи “не від світу цього” (Ів. 17:16) вона показала, що є цілком земним утворенням, соціальним інститутом, який оперативно реагує на кризові явища та проявляє ініціативу щодо їх розв’язання. Пропонуючи високі цінності та ідеали поведінки, лімітуючи їх стандарти, Церква разом з тим, як частина суспільства, не позбавлена його вад: це протиріччя між різними релігійними течіями, конфесійними угрупованнями. Виникаючи в релігійному просторі конфлікти несуть деструктивну роль і дестабілізують усю суспільну систему, оскільки більшість українських громадян – люди релігійні. Саме тому вивчення міжконфесійних конфліктів, факторів, що їх профілактують є **актуальними** проблемами для дослідження.

Основними **завданнями** дослідження є:

1. Аналіз стану плюральності як фактору попередження міжконфесійних конфліктів.
2. Дослідження рівня поліконфесійності як гаранту світоглядних свобод.
3. Проведення компаративного аналізу релігійної мережі України та регіонів як прояву демократичності суспільства і перестороги виникненню міжконфесійних протиріч та гарантій для соціальної безпеки.

Рівень дослідження проблеми. Аналізом факторів та основних чинників виникнення міжконфесійних конфліктів займалися А. Арістова (природа, вияви та шляхи врегулювання релігійних конфліктів); І. Богачевська (екуменізм і проблеми міжконфесійних відносин); В. Бондаренко (причини виникнення та подолання міжконфесійних конфліктів в Україні); В. Єленський (міжрелігійні відносини і толерантність в глобалізованому світі); С. Здіорук (конфлікти як спосіб розв’язання суперечностей у суспільно-релігійних відносинах); А. Колодний (міжконфесійні та міжцерковні протистояння); Л. Филипович (міжрелігійний діалог) та ін.

Виклад основного матеріалу. Викликом для світового і національного розвитку постало зростання релігійного чинника у глобалізованому світі. Деякі вчені, до прикладу В. Єленський, ведуть мову буквально про “велике повернення” релігії. Процес “повернення релігії”, на думку науковця, триває й питома вага тих, хто виражає свою ідентичність за допомогою релігійних символів, увесь час зростає [5, с. 463]. В. Єленський вважає, що головним змістом релігії постає утвердження досить широких свобод і кардинальна лібералізація державної політики щодо неї, Церкви та віруючих [5, с.343-368].

Ще один вітчизняний релігієзнавець М. Бабій відзначає, що в українському суспільстві свобода совісті та свобода релігії стали розглядатися в нерозривному зв’язку зі світоглядними, духовними та життєвими аспектами буття особистості. Свобода совісті та свобода релігії в нашому суспільстві, вважає він, стали невід’ємними компонентами системи загальнолюдських цінностей та основних демократичних прав і свобод [3, с.115]. Зауважимо, що усі ці свободи гарантують як Конституція України (ст. 35), так і Закон України “Про свободу совісті та релігійні організації”. Самі ці законодавчі акти надають широку плюральність як для світоглядних орієнтацій, так і віросповідань, що є пересторогою протиріч та гарантом соціальної безпеки.

До прикладу, як свідчать дослідження Центру Разумкова, поряд із 70% віруючих в 2016 р. (проти 76% в 2014 р.), таких, що вагаються між вірою і невір’ям в 2014 р. було 8%; невір’я або атеїзм засвідчили 7% опитаних (в 2013 р тих, хто вагається між вірою і невір’ям було 15%, невіруючих в 2011 р. було 12%, а других – 8%; в 2000 р. – 23% та 12% відповідно [9, с. 22].

Розглядаючи плюральність переконань як пересторогу світоглядних та міжконфесійних протиріч, зауважимо, що рівень релігійності та невір'я є залежним від регіону, віку, місця та освіти. Тобто, ця плюральність наявна як і в різних вікових категоріях, так і на регіональних рівнях. Як свідчать результати досліджень Центру Разумкова в 2014 р. віруючими себе вважали 93% жителів Заходу та 63% жителів Сходу. Невіруючих та атеїстів в цей період було на Заході 1%, найбільше на Півдні – 14% і Сході – 12% [4, с.26 ; 10, с.15]. У 2013 р. найвищий рівень релігійності виявили жителі Заходу країни – 86% опитаних (в 2010 р. було 89%, 2000 р. – 88%); найнижчі – на Сході (2014 р. – 63%, 2013 р. – 59%, 2010 р. – 66%).

Відповідно, частка тих, хто вагається та невіруючих, є найменшими на Заході (6% і 2%), найбільшими на Сході (12% і 13%) та в Центрі (13% і 8%). На Півдні рівень релігійності в 2011 р. становив 70%, а число тих, хто вагався і невіруючих – 13% і 5% [3, с.115; 4, с.26].

Результати соціологічних досліджень свідчать, що перманентна зміна світоглядних орієнтацій та віросповідних переконань можлива тому, що в українському суспільстві не існує для цього перепон, як це було в радянський період, а тому і не виникає конфліктів на світоглядній основі.

Ще одним фактором, що попереджає релігійні конфлікти, є чинники, які зазначені у розділі 1 “Концепції гуманітарного розвитку України до 2020 року”: створення в Україні умов для вільного примноження світоглядної ідентичності; поліконфесійність країни; стабільно високий авторитет діячів Церкви; відносно високий потенціал впливу церков та релігійних організацій на духовний клімат у суспільстві [11, с.120].

Ведучи мову про плюральність світоглядів як фактор попередження конфліктів зауважимо, що Церква та духовенство давно зайняли відповідне місце у соціальному середовищі, яке й свідчить про їх високий авторитет. Так, за результатами останнього за часом дослідження в 2014 р. довіру до Церкви засвідчило 66% опитаних (в 2013 р. було 64%, в 2011 р. – 73%, в 2000 р. – 63%) [4, с.25; 7, с.24; 10, с.15].

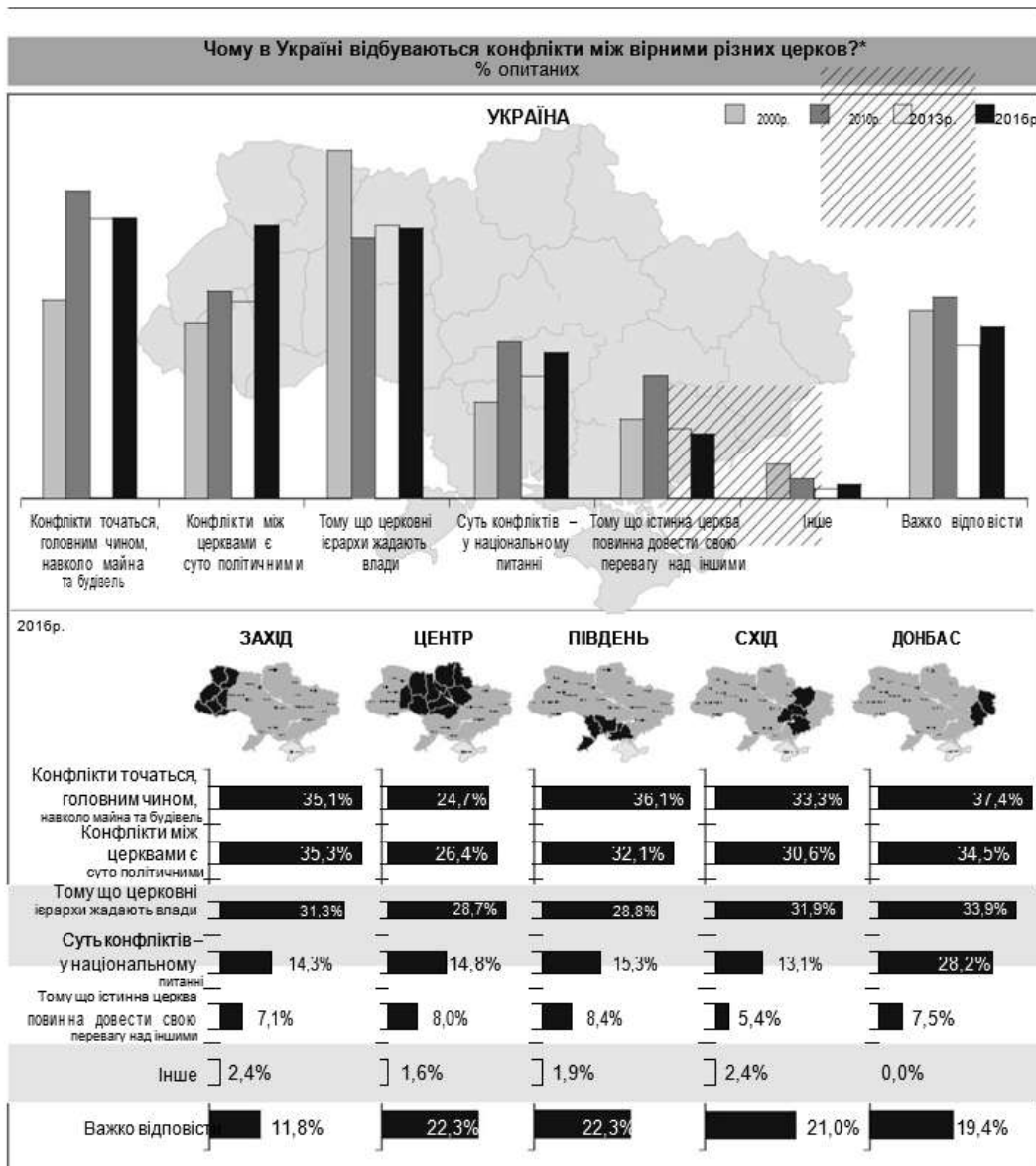
Запобіжником для попередження світоглядних і міжконфесійних конфліктів є й те, що українське суспільство толерантне як до різних світоглядів, так і сповідування різних релігій. Упродовж 2000-2013 рр. про це заявляли 74-76% опитаних. Переважна більшість (75% опитаних) у 2016 р. стверджували, що “будь-яка релігія, що проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування”, або “всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога”. Разом з тим, 12% респондентів упевнені в тому, що “право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії”, а 9% громадян вважають, що “істинною є лише та релігія, яку я сповідаю”. Разом взяті оці 21% є чинником, який може створити деструкцію та продукувати нетерпимість до інакочергових. Тому громадянське суспільство повинно посилити роз'яснювальну роботу серед населення [9, с.23; 10, с.16].

Гарантіями соціальної безпеки щодо релігійної нетерпимості є й те, що тільки 35% опитаних Центром Разумкова в 2016 р. переконані в тому, що Церква, релігія мають бути національно орієнтованими, зберігаючи тим самим рівність всіх релігій (в 2014 р. про це заявило тільки 31%). Цьому також сприяє й те, що в Україні не знаходить підтримки ідея запровадження інституту державної церкви: наразі її підтримали лише 12% громадян (в 2014 р. таких було 13%) Водночас, третина (35%) опитаних соціологічною службою Центру Разумкова переконані в тому, що Церква, релігія мають бути національно орієнтованими. Таку точку зору поділяє 54% жителів Заходу, 32% громадян Центру, 20% жителів Півдня та Сходу; на Донбасі таких було 26% скоріше всього, тут плутається два поняття “помісна Церква” та національно орієнтована Церква. В цьому випадку доцільно в ЗМІ поширювати інформацію, щоб не викликати ескалації міжконфесійної конфліктності, що мова йде не про надання якихось пільг одній із Церков і порушення паритетності, а створення помісної церкви як зміцнення державності [9, с.25; 10, с.16].

Паритетним міжконфесійним відносинам сприяє також високий рівень світоглядних і віросповідних свобод. До прикладу, результати досліджень Центру Разумкова за 2016 р. свідчать, що 69% опитаних вірять про те, що в Україні існує повна свобода совісті і рівність громадян перед законом (проти 73% в 2014 р. та 76% в 2010 р.). Проте 34% проти 21% у 2014 р. зауважують, що “свобода совісті і рівність віросповідань в Україні декларується, але не

здійснюється”. Зниження показників свободи совісті вимагає пильної уваги дослідників, щоб цей чинник не переріс у конфліктоген [4, с.27; 9, с.25; 10, с. 16].

Аналізуючи причини виникнення та фактори, які можуть попереджувати міжконфесійні конфлікти, запропонуємо визначення конфлікту як такого. Так, американський соціолог, який займався конфліктами, Льюїс Козер вважає, що конфлікти, це “боротьба за цінності і претензії на певний статус, владу і ресурси, а також боротьба, у якій цілями супротивників є нейтралізація, нанесення збитку чи усунення супротивника”. Разом із тим, він був прибічником того, що конфлікти можуть бути конструктивними, оскільки змінюють соціальні норми. [1, с. 17]. Таке визначення дає підстави вважати, що об’єктом конфлікту є обмежений обсяг важливих і дефіцитних для суб’єктів ресурсів (матеріальних та духовних цінностей, зокрема монополії на політичне або духовне лідерство. – Авт.). В даному випадку ми можемо говорити про недостатню розвиненість релігійної мережі (нестача культових споруд. – Авт.), як і претензії духовних лідерів на певний особливий статус окремої конфесії (до прикладу, в православ’ї. – Авт.). Звертаючись до тих же досліджень Центру Разумкова, ми бачимо, що серед причин виникнення міжконфесійних конфліктів найчастіше респонденти вказують на: 1) суперечки стосовно майна та будівель; 2) прагнення церковних ієрархів до влади; 3) політичний характер конфліктів між церквами; 4) негативне ставлення представників одних церков до інших. Це добре видно на графіках, які ми наводимо:

Як бачимо, найбільш гострі суперечки виникають навколо майна і будівель: в 2000 р. про це заявило 22,5%; в 2010 р. – 34,8%; в 2013 р. – 31,6; в 2016 р. – 31,7%. Наймасштабніші баталії припали на 2010 р.; в останні роки спостерігається спад, хоч й невеликий. З цього можна зробити висновок, що допоки релігійні організації не будуть в повній мірі забезпечені культовими спорудами, конфлікти будуть перманентними. У яких конфесій є проблеми в цьому питанні, ми покажемо, аналізуючи релігійну мережу України.

Першу причину конфліктів найбільше називали жителі Донбасу (37,4%); Півдня (36,1%); Сходу (33,1%) і Центру (24,7%). З таблиці видно, що найбільше проблем в цій площині було на Донбасі, найменше на Сході (Донбас розглядається соціологічною службою Центру Разумкова як окремий регіон – Авт.).

На другому місці по потужності, на думку опитаних, знаходяться претензії церковних ієрархів на владу: в 2000 р. це засвідчили 39,4% опитаних; в 2010 р. – 29,5%; в 2013 р. – 30,9% і в 2016 р. – 30,6%. Показник за 2000 р. перевершив всі роки і був найвищим на Заході (боротьба між православними та греко-католиками. – Авт.)

Якщо вести мову про причини конфліктів за регіональним принципом, то на друге місце респонденти висувають суто політичні питання: Захід – 35,3%; Донбас – 34,5% Південь – 32%; Схід – 30,6%; Центр – 26,4%.

У розрізі років третє місце якраз займають конфлікти за політичними мотивами: 2000 р – 19,9%; 2010 р. – 23,5%; 2013 р. – 22,3%; 2016 р. – 20,9%.

За регіональною ознакою третє місце займають причини конфліктів щодо претензій ієрархів на владу: Донбас – 33,9% опитаних; Схід – 31,9%; Захід – 31,3%; Південь – 28,8%; Центр – 28,7%.

Як свідчать дослідження, національні питання та претензії конфесій на “істинність” були другорядними і їм респонденти не надавали особливого значення. [9, с. 24, 39].

Одним із факторів, що може як визвати міжконфесійні конфлікти, так і попередити їх, є стан розвиненості релігійної мережі, тобто створення можливостей для задоволення віросповідних переконань.

Показником, який підтверджує конституційні гарантії населення країни на світоглядні переконання є та статистика, що дає уявлення про стан релігійно-інституційної мережі України, яка на сьогодні є найбільшою на всьому пострадянському просторі. Якщо, наприклад, у межах культової та позакультової діяльності в радянські часи було зареєстровано 9 релігійних напрямків та церков, то на сьогодні їх більше 120. Якщо тоді було зареєстровано близько 4,5 тис. релігійних організацій, то на теперішній час – понад 35 тис. [2, с. 51]. Сьогоднішній стан релігійної мережі можна вважати достатнім, щоб не продукувати конфліктність, хоча для цього є й окремі чинники, що час від часу можуть запускати конфліктогенність, на що ми звернемо увагу.

За дослідженнями, на початок 2016 р. релігійна мережа України нараховувала 35709 організацій (в 2008 р. було 33841). Із них 34183 релігійних громади (33085 зареєстрованих та 1098 незареєстрованих), 516 монастирів із 6901 насельником (в 2008 р. – 421 із 6,6 насельниками), 75 братств (було 74), 359 місій (було 333), 198 духовних навчальних заклади із 19862 слухачами (в 2008р. було 192 заклади із 18,4 тис. слухачами), 12179 конфесійних шкіл, 484 періодичні видання. Діяльність релігійних організацій обслуговувало 86 центрів і 292 управління та 31851 конфесійний служитель. Богослужіння відбувалися в 28841 культовій споруді (84,4% забезпеченості). У порівнянні з 2008 р. кількість релігійних організацій в країні збільшилась на 1868 одиниць (5,5%) [12].

Найчисельнішою релігійною течією є православ'я, яке нараховує (без старообрядців) 19134 релігійні організації, серед яких домінуючою є Українська Православна Церква Московського Патріархату (УПЦ МП). На сьогодні вона має 52 єпархії, в яких діють 12334 громади віруючих (36% від загальної кількості). Це також 207 монастирів (4847 насельників), 17 духовних закладів (4860 слухачів), 129 періодичних видань, 31 братство та 3706 недільних шкіл. Церковну службу тут здійснює 10170 служителів (82% забезпеченості) [8, с. 192]. Служби проводяться в 11296 храмах (91,5% забезпеченості) [12].

Менш розвинутою є мережа Української Православної Церкви Київського Патріархату (УПЦ КП), яка нараховує 34 єпархії, 5074 релігійні організації (4775 зареєстрованих громади), 63

монастирі (211 насельників), 3230 священнослужителів (68,3% забезпеченості), 18 духовних навчальних закладів (1230 слухачів), 50 періодичних видань та 1174 недільних школи. Культурні заходи проводяться в 3676 храмах (77% забезпеченості). Відсутність майже 23% культурних будівель може виступати конфліктогеном.

Третью за масштабами є Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) зі 1888 релігійними організаціями (64% яких знаходиться у галицьких областях України) зі 1183 релігійними громадами і 871 культурною спорудою (73,6% забезпеченості), 7 духовними навчальними закладами (100 неослухачів), 269 недільними школами, 13 монастирями (19 насельників), 710 церковнослужителями (63,2% забезпеченості). Як бачимо, і тут є сигнали про можливу конфліктність із-за майже 24% відсутності храмів [8, с.194; 12].

В Україні також поширені різні об'єднання православного коріння. Це: старообрядницька Церква Білокриницької згоди (54 громади), Руська православна старообрядницька церква Безпопівської згоди (14 громад), Руська древлеправославна Церква Новозибківської згоди (5 громад), Істинно- православна Церква (31).

Католицизм в Україні представлено двома обрядами: Західним – Римсько-Католицькою Церквою (РКЦ) та Східним – Українською Греко-Католицькою Церквою (УГКЦ).

Більш розвинутою є УГКЦ: 22 єпархії, 3366 громад, 102 монастирі (1042 насельники), 16 духовних заклади (понад 2 тис. слухачів), 1893 недільні школи, 23 періодичні видання, 2743 служителі (81% забезпеченості). Церква має 3265 культурних споруд (97% забезпеченості).

Окремо функціонує Мукачівська єпархія, яка підпорядкована Ватикану і має 457 організацій та 351 храм, 20 монастирів (117 насельників), семінарію (82 слухачі), 328 служителів (72% забезпеченості).

Такою, що динамічно розвивається, можна назвати РКЦ, яка має 1114 організацій (915 громад), 10 навчальних закладів (430 слухачів), 40 місій, 9 друкованих видань, 603 священнослужителів (66% забезпеченості). РКЦ користується 889 культурними спорудами (97,1% забезпеченості).

У підпорядкуванні нунція Апостольської столиці в Україні автономно діє структура РКЦ у Закарпатті, мережа якої включає: 933 громади, 106 монастирів (637 насельників), 10 духовних навчальних заклади (431 слухач), 361 недільну школу, 40 місій, 18 періодичних видань, 380 священнослужителів (62% забезпеченості).

Широко представлені в Україні церкви протестанського напрямку, які нараховують 8691 організацію (в 2008 р. було 8428), що складає 24,3% всієї мережі релігійних організацій [8, с. 195-196; 12].

Найбільш інституалізованими серед них є Всеукраїнський союз церков євангельських християн баптистів, який налічує 2504 громади, 91 місію, 34 духовних навчальних заклади (6049 слухачів), 32 недільних школи (363 учні), 14 періодичних видань, 2917 служителями (116% забезпеченості). Богослужіння проводяться в 2037 молитовних будинках (81,3% забезпеченості).

Потужно представлений в Україні Всеукраїнський союз церков християн віри євангельської – п'ятидесятників: 1535 громад, 54 місії;

2 братства, 17 духовних навчальних заклади (1007 слухачів), 1071 недільна школа, 23 періодичних видання, 2281 служитель (148,5% забезпеченості). Молитовні збори проводяться в 1340 культурних спорудах (82% забезпеченості).

Такою, що постійно розвивається, також є Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня, в мережу якої входять 999 зареєстрованих громад і 894 молитовних будинки (89,5% забезпеченості), 3 місії, 1 братство, 4 навчальних закладів (283 слухачі), 753 суботніх школи, 11 періодичних видань, 1185 служителів (118,6% забезпеченості).

Окремим відгалуженням цього напрямку можна назвати Церкву адвентистів сьомого дня реформаційного руху в Україні: 25 громад, 7 суботніх шкіл, 3 періодичних видання, 46 служителів.

Есхатологічний протестантизм означений в Україні релігійними організаціями Свідків Єгови, які представлені 589 зареєстрованими та 933 незареєстрованими громадами, 140 недільними школами та 2954 служителями. Статистика зазначає, що організація має 658 культурних споруд, однак не роз'яснює, кому вони належать: зареєстрованим чи незареєстрованим громадам.

Щоправда, та ж статистика зазначає, що культовими будівлями та іншими приміщеннями організація забезпечена на 70,8% [8, с. 196-197; 12].

До малочисельних протестанських громад можна віднести лютеран (85 організацій, 77 громад), реформатську Церкву (118 громад), пресвітеріан (68 громад).

В Україні також представлені неопротестанські Церкви: Новоапостольська (58), Церква Христа (126), Армія Спасіння (11), Церква Ісуса Христа святих останніх днів (44). Окремо представлені харизмати: Повного Євангелія (336), Українська Християнська Євангельська Церква (170), Церква Живого Бога (55), Духовний центр “Нове покоління” (59), “Відродження” (24).

На початок 2016р. в Україні діяло також 238 організацій мусульман. Найбільшою мусульманською спільнотою є Духовне управління мусульман України (118 громад, 72 служителя, 3 друковані видання). Це також духовне управління мусульман України “Умма” (18 організацій, 17 громад, 15 служителів), Духовне Управління мусульман Криму (7 громад, 7 служителів), Духовний Центр мусульман України (17 громад, 14 служителів). Усі разом вони мають 152 культові споруди (96,5% забезпеченості) [8, с. 198-199; 12].

Шість Центрів керують нині діяльністю 341 іудейської організації – Об’єднання іудейських релігійних організації (75), Об’єднання хасидів Хабат Любавич іудейських організації (125), Всеукраїнський конгрес іудейських релігійних громад (13), Спільнота громад прогресивного іудаїзму (44), Іудео-християни (47). Іудеї мають 235 синагог.

Функціонують на теренах України і різні східні релігії: Товариство свідомості Крішни (51), Шрі Чінмоя (3), Всесвітня чиста релігія (Сахаджа- йога) – 17, рух Махаріші (2).

Рідновірство в Україні представлено Рідною Українською національною Вірою (75), Духовним центром родового вогнища Рідної Православної віри (24), Об’єднанням релігійних громад рівновірців України (8), Церквою українських язичників (8). Усього в Україні діє 150 рідновірських організацій. Їм належать 76 культових будівель [8, с.200-201; 12].

Найбільшою національно-конфесійною спільнотою є Вірменська апостольська церква (260 організацій, 24 громади).

З нових течій можна назвати віру багаїв (12), спільноту Останнього завіту – мунів (6), Науку Розуму (6), саєнтологів (3), Вселенську Церкву Білого Братства ЮСМАЛОС (3) [8, с. 202].

Проведення дослідження дозволяє зробити ряд **висновків**:

1. Плюралізм, який проявляється у праві на свободу совісті, різних віросповідань та переконань, є як гарантом суспільної стабільності, так і пересторогою для міжконфесійних протиріч. Надання пріоритетності державою одній із церков може стати дестабілізуючим фактором для міжконфесійних відносин.

2. Поліконфесійність у її великій кількості напрямків та релігійних утворень є проявом демократичності суспільства та гарантом для розвитку релігійної мережі, формування моральних відносин і розвитку етнічних культур, що сприяло покращенню міжконфесійних взаємин.

3. Розвиток релігійної мережі з його строкатою мапою, будівництво культових споруд, збільшення кількості освітніх закладів та друкованих видань сприяють як кращій поінформованості конфесій одна про одну, так і широкому міжконфесійному діалогу. Недостатня забезпеченість конфесій культовими спорудами, особливо в православно-католицькому середовищі, може стати дестабілізуючим фактором для виникнення міжконфесійних конфліктів.

4. Розвинута матеріальна база церков, контроль громадянського суспільства за реалізацію державою і Церквою своїх повноважень, широке залучення конфесій до соціальної роботи сприяють толерантним конфесійним стосункам та профілактують міжконфесійні конфлікти.

Література

1. Арістова А. В. Релігійні конфлікти в сучасному суспільстві: природа, вияви, шляхи врегулювання: монографія / А.В. Арістова. – К.: НТУ. 2007. – 336 с.
2. Докаш В. Релігійна мережа України в її інституціональних вимірах: компаративний аналіз / В. Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – № 1 (7). – С. 50-56.
3. Докаш В. Релігійність українського суспільства: суспільні виміри і фактори змін / В. Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – № 3 (19). – С. 113-120.

4. Докаш В. Зміна світоглядних та віросповідних переконань українців у контексті суспільних трансформацій / В. Докаш // Суспільство, держава і церква у спектрі міждисциплінарних досліджень: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції (Хмельницький, 9-10 верес. 2016 р.) – Хмельницький: ХНУ, 2016. – С. 25-28.
5. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХ століття / В. Єленський. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2013. – 504 с.
6. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин. Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу на тему: “Державно-конфесійні відносини в Україні, їх особливості і тенденції розвитку”. 8 лютого 2016 р. – Київ: Центр Разумкова. – С. 3-22.
7. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин. Інформаційні матеріали до круглого столу на тему: “Державно-конфесійні відносини в Україні на 2013 рік: рух до партнерства держави і Церкви чи до кризи взаємин”. 22 квітня 2013р. – Центр Разумкова, 2013. – С. 23-47.
8. Релігійна свобода: на перехресті епох, країн і культур. Науковий Щорічник № 19. За загальною ред. проф. А. Колодного. – К.: УАР, 2015-2016. – 216 с.
9. Релігія, Церква, суспільство і держава: два роки після Майдану (інформаційні матеріали). – Київ: Центр Разумкова, 2016. – 44 с.
10. Україна 2014: Суспільно-політичний конфлікт і Церква (інформаційні матеріали) – К., 2014. – С. 1-28.
11. Українській Асоціації релігієзнавців двадцять років. Збірник праць та інформативок. За редакцією проф. А. Колодного // Українське релігієзнавство. – № 65. – К., 2013. – 324 с.
12. Департамент у справах релігій та національностей [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244916731&cat_id=244910117.

Literatura

1. Aristova A. V. Relihiyni konflikty v suchasnomu suspil'stvi: pryroda, vuyavy, shlyakhy vrehulyvannya: monohrafiya / A. V. Aristova. – K.: NTU. 2007. – 336 s.
2. Dokash V. Relihiyna merezha Ukrayiny v yiyi instyutsional'nykh vymirakh: komparatyvnyy analiz / V. Dokash // Relihiya ta Sotsium. Mizhnarodnyy chasopys. Chernivtsi: Chernivets'kyy nats. un-t, 2012. – № 1 (7). – S. 50-56.
3. Dokash V. Relihiynist' ukrayins'koho suspil'stva: suspil'ni vymiry i faktory zmin / V. Dokash // Relihiya ta Sotsium. Mizhnarodnyy chasopys. Chernivtsi: Chernivets'kyy nats. un-t, 2015. – № 3 (19). – S. 113-120.
4. Dokash V. Zmina svitohlyadnykh ta virospovidnykh perekonan' ukrayintsiv u konteksti suspil'nykh transformatsiy / V. Dokash // Suspil'stvo, derzhava i tserkva u spektri mizhdystsylinarnykh doslidzhen': zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konferentsiyi (Khmel'nyts'kyy, 9-10 veres. 2016 r.) – Khmel'nyts'kyy: KhNU, 2016. – S. 25-28.
5. Yelens'kyy V. Velyke povnennya: relihiya u hlobal'niy politytsi ta mizhnarodnykh vidnosynakh kintsya XX – pochatku XX stolittya / V. Yelens'kyy. – L'viv: Vydavnytstvo Ukrayins'koho katolyts'koho universytetu, 2013. – 504 s.
6. Relihiya i vlada v Ukrayini: problemy vzayemovidnosyn. Informatsiyno- analitychni materialy do Kruhloho stolu na temu: “Derzhavno-konfesiyni vidnosyny v Ukrayini, yikh osoblyvosti i tendentsiyi rozvytku”. 8 lyutoho 2016 r. – Kyiv: Tsentr Razumkova. – S. 3-22.
7. Relihiya i vlada v Ukrayini: problemy vzayemovidnosyn. Informatsiyni materialy do kruhloho stolu na temu: “Derzhavno-konfesiyni vidnosyny v Ukrayini na 2013 rik: rukh do partnerstva derzhavy i Tserkvy chy do kryzy vzayemyn”. 22 kvitnya 2013r. – Tsentr Razumkova, 2013. – S. 23-47.
8. Relihiyna svoboda: na perekhresti epokh, krayin i kul'tur. Naukovyy Shchorichnyk # 19. Za zahal'noyu red. prof. A. Kolodnoho. – K.: UAR, 2015-2016. – 216 s.
9. Relihiya, Tserkva, suspil'stvo i derzhava: dva roky pislya Maydanu (informatsiyni materialy). – Kyiv: Tsentr Razumkova, 2016. – 44 s.
10. Ukrayina 2014: Suspil'no-politychnyy konflikt i Tserkva (informatsiyni materialy). – K., 2014. – S. 1-28.
11. Ukrayins'kiy Asotsiatsiyi relihiyevnavtsiv dvadtsyat' rokov. Zbirnyk prats' ta informatyvok. Za redaktsiyeyu prof. A. Kolodnoho // Ukrayins'ke relihiyevnavstvo. – № 65. – K., 2013. – 324 s.
12. Departament u spravakh relihiy ta natsional'nostey [Elektronnyy resurs]. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?artid=244916731&cat_id=244910117.

Vitaly Dokash

Pluralism and develop polikonfesiynist religious network - factors warning religious conflicts (Based on sociological research)

Article updated on various factors of religious conflicts at the national and regional levels. The specificity of their manifestations in cross-border regions. Proved that pluralism, as legally enforceable right to ideological beliefs and orientation, providing freedom of worship, different ideological orientation that serves as a warning for the emergence of religious conflicts.

For specific sociological indicators argues plurality broad philosophical and religious orientations and legislative guarantees of freedom of conscience level of Ukrainian society.

Basic materials and summarizing the provisions of Article built on such philosophical, social, legal and religious figures, religion, belief, disbelief,

version of uncertainty, secularism and freedom of conscience. The complex comparative analysis of these markers in their structural and functional cut for any particular region of Ukraine.

Proved that multi-religious diversity of its destinations, currents and religious and philosophical doctrines may be a means of conflict, and effective mechanism for the prevention of inter-confessional conflicts.

Grounded the idea of democratization of Ukrainian society with its wide margin as the main factor in the dynamic development of the religious network that allows you to create such religious map that meets the spiritual needs of all create religious process and thus prevents confessional hatred. A sociological analysis of religious networks accentuate attention on the structural components of the network, which can be factors in religious conflicts.

Theoretical and methodological principles that built material of the paper, allowed to carry out a comprehensive religious studies and sociological objectification of the key factors causing confessional contradictions and clashes lead to an escalation of social and religious conflicts.

Надійшла до редакції 29.07.2016 р.

УДК 316.334:2-13

© Mukola Tulenkov,
© Tatiana Verbetska,
© Svetlana Baranova
(Kiev)

THE VALUE PREFERENCES OF ORGANIZATION, SELF-ORGANIZATION AND MANAGEMENT IN THE SOCIOLOGICAL FOCUS

The need of the speeding up socio-economic and political transformations within the Ukrainian society, of the ensuring efficient usage of human and economical potential, of the improving of the self-organizing factors impact on social management significantly actualize the importance of the defining conceptual and categorical apparatus in sociological theory of management with a purpose of studying the nature of self-organizing mechanisms in the social management systems in transit society. The need to speed up socio-economic and political transformation in Ukrainian society, ensuring efficient use of human and economic potential, improve the efficiency of self-organizing factors of social management significantly actualizes the problem of research conceptual and categorical apparatus sociological theory of management to study the nature of self-organizing mechanisms in the social management of transit society. This article is devoted to the reviewing of relations, features, similarities and differences of such fundamental concepts as self-organization, organization and management in social systems through the sociological and axiological focus. The paper also presents an analysis of both static and dynamic models of social order in the social system (organization).

Keywords: organization, self-organization, management, organizational values, self-organizing potential, the social management system.

Initial conditions. Each modern man, as the analysis shows, is closely linked with a number of different social organizations. Within the organizational structures generally human activity is carried, because there is no organization without people, just as there are no people who have never deal with organizations. Organization - is a complex social organism, in which different needs and interests of individuals and groups, incentives and restrictions, technologies and innovations, discipline and unconditional free creativity, regulatory requirements and informal initiatives overlap and coexist. Every